

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ НЕВРАСТЕНИЯ

chitanka.info

Доктор Н. затвори вратата с въздишка, като че искаше да отдели от себе си целия останал свят. Седна на стола и уморено отпусна клепачи. Слава богу! Свърши се и това — утре се връща обратно. После изведнъж сви лице в кисела гримаса. „Какво ли пък толкова ме чака, та съм се разбързал?... И тук, и там все същата история!“ Пред очите му още се въртяха двамата колеги — единият нисък, с брадичка, упорит и досаден като всеки стар провинциален лекар, другият едър, розов, добродушен момък, който повече мълчеше. От тоя час с тях му стана още по-блудкаво.

Бяха го викнали от София с телеграма за консултация в тоя провинциален градец, дето бе пристигнал преди два-три часа. Болният беше богат астматичен фабрикант, познат пациент от по-рано. Не можеше да откаже, а, от друга страна, той сам обичаше тия кратки откъсвания от София: обикновено те го разведряваха и в същото време му действуваха успокоително като бром. Но сега, от седмица насам, бяха го хванали пак тия отвратителни настроения, все по-чести напоследък, и всичко му се бе отщяло. Той беше млад тридесет и пет, четиридесетгодишен мъж, елегантен, с бледо лице и подстригани мустаци. Обичаше работата си, семейството, охолността и бързата слава на рядко способен столичен лекар. Не беше сребролюбив, охотно лекуваше бедните, дори им помагаше за лекарства и храна, често го измъчваха угризения за богатия живот, който водеше, докато наоколо имаше толкова мизерия — с една дума, минаваше за млад, с „леви убеждения“ човек. Но когато идваха тия неврастенични пристъпи, махваше с ръка на всичко — изострен, озлобен, потънал в мрачен песимизъм, който граничеше с отчаяние. Сегиз-тогиз си казваше: „Жлъчката... жлъчката навярно не е в ред... Ще трябва да се изследва...“ После отлагаше и забравяше до нова криза.

От самото тръгване още той беше в състояние на възможно — всяка минута — избухване. Случи се и денят противен, мокър есенен ден. Почти през цялото пътуване той седя във вагон-ресторана, гледаше тънките струи дъжд по стъклата, зад тях — пусто ръждиво поле с кални пътища и забулени брички, пиеше коняк и усилено пушеше. Всичко го измъчваше — и денят, и влакът, и спътниците, и собственото му лице — кисело, с гримаса, която го гледаше в огледалото.

Една млада, начервена и разглезена дама на съседната маса особено го дразнеше. От нея мисълта му съвсем неочаквано кривна в София. „Ха! Зер моята — спомни той жена си — не е същата стока!... Сега решила да кара автомобил... Кога ли ще премаже някого или друга беля ще ми докара... — Долепи чело до студеното стъкло и затвори очи. — Боже мой! Боже мой! Какво мръсно нещо е животът!... Живееш... — защо в края на краищата?... Мяташ се насам-нататък, мислиш, че като постигнеш каквото си гонил — ще се усетиш щастлив, ще спреш... А то, всичко ти става безвкусно... непотребно... А-ах!... Във всеки живот... в самия физиологически процес има нещо тъпо... просташко... противно... Ето, той тлъст индустриалец с плоско еднооко лице, при когото отивам... Цяло животно! Плаща крезовски хонорари за спасяване на драгоценното си съществуване... Като че човечеството ще загуби нещо, ако той липсва от сцената, а дава на работниците си двадесет и пет лева надница!... И това се търпи от всички, и аз отивам да го церя, и ония там живеят като безсловесни добитъци... Фу-у! — настръхна младият мъж и скочи. — Мизерия!... Мизерия!...“

На гарата го чакаше синът на пациента с файтона на фабриката. Отведоха го направо в къщи, дето щеше да ноцува — не искаха да го оставят в хотел. Това беше преди два часа. Веднага след консултацията той се прибра. Навън се бе настанила вече нощ — все такава мокра и глуха. Къщата беше голям двуетажен дом с еркер, някакви кулички по ъглите, зимна градина и двор с плочи. Още от вратата се чувствуваше безредие и суетене, както е винаги, дето има тежко болен. Но тук, в големите стаи, в дългите коридори, лъхаше някакъв хлад и празнота, като че на къщата липсваше нещо. Домашните — съпругата на болния, едра, пирамидална жена, която постоянно смъркаше в кърпичката си, младият син, прекалено внимателен и сериозен, снахата, неговата жена, тъничка като гимназистка, с обезцветени коси — всички имаха едно тържествено-тъжно изражение, приготвено сякаш за събитие, което се очаква. Стаята на доктора беше просторна, очевидно смятана за най-хубава, наредена модерно: тръбна мебел, скрит умивалник, дискретна лампичка над леглото. Но в ъгъла на дървена полица бяха изправени чинии, нашарени с шевица, а две кукли в българска носия

на двата края на полицата довършваха украсата. Още щом съзря тоя ъгъл, жлъчката на доктора отново се разбунтува.

Сега той седеше отпуснат в удобното кресло и пускаше лениво колелца дим към високия таван. По едно време на вратата се почука: слугинята го канеше да заповяда на вечеря. Той се извини, че няма да отиде, и помоли за чаша чай. Не му се гледаха хора, не му се приказваше. После, както никога, легна рано.

На сутринта стана поуспокоен и бодър: след два-три часа щеше да тръгва обратно и тая приятна увереност надвиваше всичко друго. До тръгването прегледа още веднъж болния, успокои него и близките му, после заедно с младия господин отидоха да види фабриката. Три големи каменни здания, край които течеше канализирана рекичка, тръпнеха от грохота на трансмисии, лостове, дараци и чепкала. Момичета в шалчета, с весели детски очи, възпалени от нощната работа, внимаваха за безброй вретена, наредени като на училищни сметалки. Мъже, изпити и брадясали, бяха впрегнати в станове: всяка секунда машините отваряха челюсти и между тях бързо, като пъргаво животинче, минаваше сновалката. Дрипави момченца пренасяха из двора чували дреб. Младият фабрикант показва на доктора новите постройки: спални, бани, трапезария за работниците, видимо горд от напредничавостта на фирмата. Докторът кимаше от време на време и не слушаше. В съзнанието му се бе закрепил една-единствена мисъл: той е в това място за тридесет-четиридесет минути, утре ще бъде пак в своя удобен, охолен дом, а тук всичко денонощно, всеки ден, всеки час ще остане същото — машините, хората, ниското облачно небе, голите дървета отсреща, по чиито клони като едри черни плодове са накацали врани. Той усети, че ъглите на устните му потрепват лошо, погледна часовника си и каза, че е време да се връщат. Вкъщи на писалищната маса лежеше надписан плик с цяла връзка едри банкноти и пакет с неща за ядене из пътя. Той взе равнодушно парите и чантичката и се сбогува. Файтонът чакаше долу. Младият човек го придружи до гарата, настани го в купето и още веднъж му благодари. След два часа местният влак го остави във възелната станция, отдето щеше да вземе бързия влак за София.

Дъждът беше престанал за малко, но един леден ветреца подухваше и ниските куршумени облаци бързаха над голото поле. Влакът имаше закъснение, а малкият бюфет на гарата го боядисваха и

пътниците се бяха струпали в чакалнята, тясна, нечиста, миризлива и изпълнена с багажи. Докторът дигна яката на пътното си палто и излезе на перона. Между релсите лъщяха локви, зад станцията няколко мършави говеда стояха неподвижни и едно селянче с пръчка в ръка се мъчеше да ги събере и подкара.

По плочите на перона също бяха наслагани вързопи, сандъчета, кошници и дружина селяни в тежки, подгизнали от дъжда ямурлуци, разговаряха наблизо. Те се връщаха от пазара в града и носеха гевреци, нанизани на връв, лампени шишета, шарени календари за стена. В техните монотонни гласове, в пълното равнодушие към неприятното време, в тия конически сиви наметала, които ги оприличаваха на малки колибки от пръст, имаше нещо, което ги правеше като част от всичко наоколо: безкрайното, мокро поле, далечните, удавени в мъгла хълмове, бързите облаци, от които лъхаше на древност. Докторът се загледа в тия лица — изпечени, безцветни, безизразни — и чудно нещо! — някакво спокойно безчувствие като че се плъзна по изострените му нерви. Той направи няколко крачки и спря до двама железничари, които се бяха понавели и разговаряха с някого. Надникна и той: в тясно ъгълче до стената един старец, с почти изгаснали очи, бе приклепнал, зъзнец, с пъхнати пръсти в окъсаните краища на ръкавите си, и отговаряше с треперлив, подземен глас:

— А-ха! — От Житница зер...

— Колко си годишен бе, дядо?

— Май сторих вече деветдесет и четири... Хората се спогледаха.

— Ами по какво си ходил в града?...

— Носих метли на търговеца... Правя метли, че ги носих на пазар, за Мошон, търговеца...

Той млъкна и след малко пак издълбоко се обади:

— Дали ще дойде скоро машината?...

— Иде, иде... Ами я ти ела вътре, на топло... — рече един от железничарите. — Тук си помръзнал май здравата!... Я ела с нас!...

— Ха? — недочу веднага старецът. — Че да дойда, като е топличко... — Стана с усилие и тръгна след човека към багажната стая, като си мърмореше: — Ама да не изпусна машината, че...

Младият мъж остана като закован на мястото си. Очите му изпроводиха дядото и останаха така сгърчени. Господи, боже мой! И това се нарича съществуване!... Изведнъж ярост кипна в душата му

срещу самия себе си. Още в първия миг нему се поиска да направи нещо, да зарадва стареца, да му даде някоя пара, но докато се реши, отведоха го. Сега още по-малко можеше да стори каквото и да е. Стеснително му беше от хората, че и от себе си: толкова тихо, радостно-благо беше лицето на стареца, че да му даде пари, изглеждаше твърде грубо и просташко, като оскърбление. Нова вълна от яд кипна у него. „Това сме ние, интелегенти, половинчати хора, неспособни за най-дребния жест!... Цял живот — по средата... Цял живот — успокояваме съвестта си с палиативи и умувания... Тфу! Противно!...“

В това време съвсем наблизко се разнесе висок звънлив смях. Докторът трепна като ужилен и веднага се обърна. Кой пък можеше да се смее така тук в тоя отвратителен ден?... На една крачка от него две момичета, осемнадесет-двадесетгодишни, едното сконтено със зелено конусче на главата, другото в ученическо облекло, се смееха от сърце. Две картонени куфарчета с куп тъмночервени астри бяха сложени до нозете им. Едната държеше в ръце голям илик за шапка с надпис *Магазин „Софийски моди“*.

— О-о-ох! Веднъж да си стигнем, Пенке — че като запаля печката, като си направим чай, че като сложим новия шлагер на грамофона — отсега ми е вече драго!...

— Виж, виж го ма, Цвето! — сбута я другата и посочи с поглед един младеж с избелял тренкот и каскет. — Онзи пак се връща насам! Услади му се! — И двете отново избухнаха във весел смях.

Влакът все още не идеше. Пак запръска дъжд. Нямаше ли край тоя ден! Докторът измръзна, влезе в натъпканата чакалня и се изправи до вратата. До него, притиснато отзад, чакаше младо семейство: мъж, който държеше в ръце детенце, обвито в шарено одеяло, и жена с плетена чанта, от която се подаваха бутилка с мляко и шише вода. Детенцето — една-двегодишно, цялото накачулено — подаваше главичката си, розова, усмихната, и една ръка, която размахваше целулоидна хлопка. То въртеше живи очи наоколо си, от време на време се засмиваше гласно, като че изхълцваше, и ломотеше нещо на своя неразбран език. Майката, съвсем младичка, го гледаше със стопен от нежност поглед и току го завиваше да не изстине. Скромно облечена, слаба и с тъмни кръгове под очите, личеше, че отново е бременна. Бащата, дълговрат момък с плахо-усмихнато лице, стискаше детето, пазейки да не пречи на другите. Те гледаха със стеснение тоя

чужд, добре облечен мъж, с ръкавици и скъпа чантичка, и за да не го безпокоят, не говореха високо.

— Момченце ли е?... — запита докторът младия баща и сам се чудеше на себе си: никога на път не обичаше да му досаждат с въпроси или сам да заговорва.

— Момче — отвърна бащата, вече по-спокоен.

— Познава се — рече другият, — я какъв е гласовит!... За София — или...

— А! За София! Ние сме само до П. — отговори момъкът. — Отиваме при дядо и при баба — засмя се той към детето и добави, — на гости на старите.

В следните няколко минути докторът узна, че момъкът е малък чиновник в града, че преди това служил някъде към границата, дето се оженил и се добил малкият.

— Там не беше дип добре, ама изкарахме... Таз пролет ме преместиха тука и сега няма от какво да се оплачем...

Той погледна жена си с очи, в които светеше цяло малко щастие, и целуна детето.

В това време влакът влизаше в стрелките и пътниците хукнаха да се качват. Семейството се качи в трета класа, докторът им помогна да натоварят бохчите и кошниците и побърза към второкласния вагон. Влезе в едно купе, гдето спеше някакъв възстар пътник. Тук беше топло и приятно. Влакът бързаше вече из рядък, оголен върбалак, после излезе на открито и далеч крайт на хоризонта почна да потъмнява. Странно успокоение бе изпълнило раздражения допреди малко човек. Той гледаше във мрачния бавно гаснещ ден и в главата му се носеха някакви светли, съвсем нови мисли. Може би то не бяха и мисли, а някакво внезапно ново проумяване, което се разнасяше с кръвта по жилите му и разливаше мекота и нежност, като усмивката на двамата млади хора преди малко. При един завой на линията вдясно се откри широк разкалян път, по който препускаха две каруци с яки коне. Колите бяха окичени с нови черги и платна. Вътре седяха хора, които весело махаха с ръце и се провикваха към влака. Един ездач с бяла кърпа под калпака тичаше пред колите. Сватбари отиваха от едно село в друго. В рамката на прозореца процесията се мярна за миг като старинна щампа и изчезна в мъглата.

Младият мъж дълго гледа нататък — утихнал, унесен, почти радостен. Какво бе станало? Де бяха оная остра тревога и раздразнение, които го душаха? Или това бе само кратък отдих пред нов, още по-коварен неврастеничен пристъп?... Той се усмихна добродушно: „Е, добре де! По дяволите!... Нека!...“ Нали сега му беше добре, както от години не бе се чувствувал?... В паметта му се мяркаха разпокъсани, но ясни всички образи и неща от тоя следобед, въртяха се и после се събираха в някаква странна общност. Селяните с тежките ямурлуци, ей тая весела сватба в посърналото вечерно поле, дядото от станцията и двете румени момичета... „Те сега се черпят навярно с чай — спря за минута мисълта си той — и слушат щастливи грамофона...“ После изплува младото семейство оттатък, в третокласния вагон.

В тоя широк и непознат свят всяко съществуване се въртеше само около своята мъничка ос, всяка съдба, дори и най-последната, имаше своите радости... Защо той съдеше за всички със своя изкривен, болен ум?...

Отреща човекът, който спеше на канапето, се раздвижи, простена в сън, въздъхна. Младият мъж го погледна и мислите му отново закривиха. „Ето — кой ще ми каже, че моите страдания, въображаеми може би, са по-значителни от тия на този непознат например... Или че радостта ми е по-висша от радостта на стареца, който е занесъл таз вечер на бабичката си парите от продадените метли?... Какво сложно и изумително нещо е животът наистина!... — После сам се засмя: — А мене ми е драго — и туйто!“

Той бръкна в джоба си за цигара и изведнъж се сети, че бе забравил да си купи.

А как му се пушеше!... Излезе в коридора и се огледа. Бяха запалили вече лампите, коридорът бе празен. Само в дъното при вратичката вагонният спирач пушеше, приседнал. Докторът отиде при него и го помоли за една цигара — до първата станция. Човекът с готовност му подаде кутията си, като се позасмя стеснено: „Само че са трето...“ Другият взе, благодари му няколко пъти, запали. После се изправи усмихнат до прозореца и засмука с наслада, почти щастлив, посмачканата люта цигара...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.